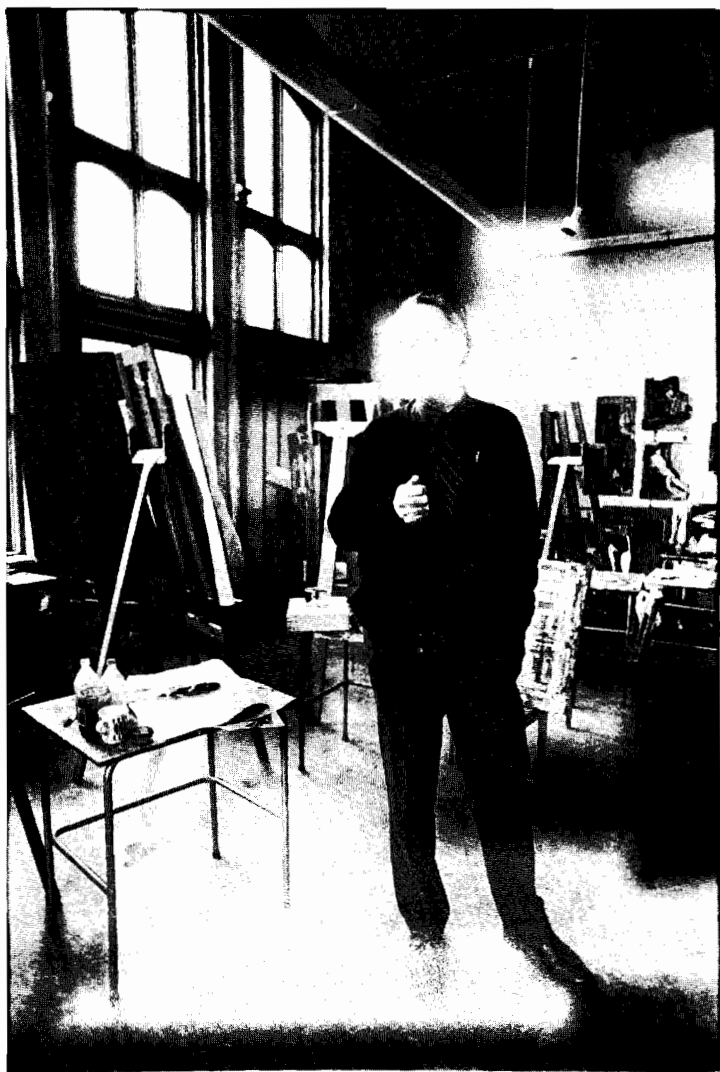


”Samhället är fyllt av felaktigt utformade miljöer och produkter.”

Prefekt Niels-Henry Mörck.



Mitt i Göteborgs centrum, vid en stillsam sidogata till den brusande avenyn, ligger ett stort slottsliknande tegelhus.

När det stod färdigt 1904, i en yvig, ornamentrik stil, hade arkitekten Hans Hedlund visat göteborgarna hur amerikansk jugend kan se ut och samtidigt hade stadens slöjdförning fått de första ordentliga lokalerna för sin hantverksutbildning.

I dag, mer än 80 år senare, har verksamheten i huset utvecklats från en privat lärlingsskola till en statlig konstnärlig högskola:

Konstindustriskolan vid Göteborgs universitet.

Skolans prefekt, alltså chef, är en nära två meter lång och ståtlig man som heter Niels-Henry Mörck.

Han är från början konstnär med grafisk formgivning som specialitet. Under många år efter det att han 1944 kom som flykting från Norge arbetade han bl a med bokformgivning och med konstgrafik. Tillsammans med sin fru Ulla som är textilkonstnär har han också gjort offentliga utsmyckningar, bl a åt Sahlgrenska sjukhuset.

I mitten på 50-talet började Niels-Henry Mörck hoppa in som timplärare i ämnena teckning och grafik på Konstindustriskolan, där han själv en gång hade studerat.

1967 fick han en tjänst som huvudlärare för avdelningen Grafisk formgivning och 1969 utsågs han till biträdande rektor. När Konstindustriskolan inleddes i Göteborgs universitet 1977 utsågs Niels-Henry Mörck till prefekt.

Konstnären hade förstått att det kunde finnas glädje i att också vara administratör.

En parentes: det var Svenska Facklärarförbundet, där Niels-Henry Mörck är en av de många udda medlemmarna, som såg till att Göteborgs stad 1966 inrättade fasta tjänster på Konstindustriskolan. Det var genom den dåvarande kanslichefen Gösta Lirén och lärarföreningens ordförande Tor Alm, som sedermera också blev SFLs ordförande.

Niels-Henry var själv en av dessa extraknäckande konstnärer som blev avtalsreglerad lärare.

– Gösta Lirén presenterade SFLs idéer för oss och det ledde snabbt till en mangrann uppslutning i förbundet, minns han.

PÅVERKAR SAMHÄLLET

Han berättar att det kändes naturligt för honom att få arbeta med pedagogiskt administrativa frågor:

– Med en viss rädsla för att verka högtidlig, menar jag att design och konsthantverk griper in i den dagliga miljön och formar människors tillvaro på ett avgörande sätt. Jag tror att konstnärer, konsthantverkare och designers är stora och värdefulla tillgångar som vi måste ge utbildning och möjligheter att påverka den fysiska miljön i ännu högre grad än nu.

– Och för att nå dessa höga mål, fortsätter Niels-Henry Mörck, så måste man tillägna sig kunskaper, rutiner och det administrativa språket. Jag tror inte att man kan lita till kulturpolitiska mål, olika kulturinstanser och politikernas mer eller mindre välvilliga intresse för våra frågor. Vi måste själva hävda vår yrkesprofil och roll i samhället.

Och han fortsätter att vara högtidlig:

– Det som präglar vår utbildning är konstnärlig kvalitet, tekniskt kunnande, funktionalism och socialt ansvar. Det är stimulerande och nödvändigt att arbeta med utbildningsfrågorna inom detta område.

TRE LINJER

De yrkesgrupper som ska arbeta för de samhällsviktiga mål som Niels-Henry Mörck skisserar, utbildas på skolans tre linjer – designlinjen, konsthantverkslinjen och den grafiska linjen.

Designlinjen utbildar under fyra år de som ska skapa användningsriktiga och uttrycksfulla produkter – alltifrån bruksföremål, redskap och verktyg till utformning av transportfordon och arbetsplatser. Här finns också de personer som ska bli inredningsarkitekter och de som ska arbeta med design inom reklam och samhällsinformation.

Konsthantverkslinjen, likaså fyraårig, har som mål att skapa självständiga konstnärer som ska arbeta med keramik-, metall- och textilkonst.

Grafiska linjen är en ettårig utbildning och till för de som senare ska arbeta som faktorer, förmän och försäljare inom den grafiska industrin, på reklambyråer eller på bok- och tidskriftsförlag.

Skolan tar varje år in 70 elever av drygt 500 sökande.

Niels-Henry Mörck kompletterar den summariska innehållsbeskrivningen av skolan:

– Ända sedan den här skolan startades i mitten av 1800-talet har utbildningarna varit starkt knutna till konst, teknik och hantverk. Från 30-talet när funktionalismen och idéerna om konstnärernas sociala ansvar växte sig starka kom allt fler ämnen in i utbildningarna. Designutbildningen på skolan är väl den gren som samhällsförändringarna har påverkat mest, och som universitetsämne kan man säga att design nu har en flytande ställning mitt bland ämnen som konst, teknik, ekonomi, sociologi och psykologi.

UTSATT STÄLLNING

– Jag tycker också att all utbildning på skolan, mer än någon annan utbildning i samhället är utsatt för ständiga omvärderingar genom den konstnärliga, politiska och ideologiska debatten. Då gäller det att vi här på skolan hela tiden håller fast vid det fundamentala i yrkesutbildningen som sådan – kraven på teknisk och hantverksmässig färdighet och den konstnärliga skickligheten som de ständigt självklara kraven.

Med tre citat visar Niels-Henry Mörck hur han tycker att målen och inställningen till utbildningen på skolan har förändrats genom tiderna:

”Sällsynta blommor, som slå ut i min trädgård, de kommer mig att minnas vad jag känt, när vackra ting tagit form på skolans verkstäder, av lycka över att ha fått vara med därom.”

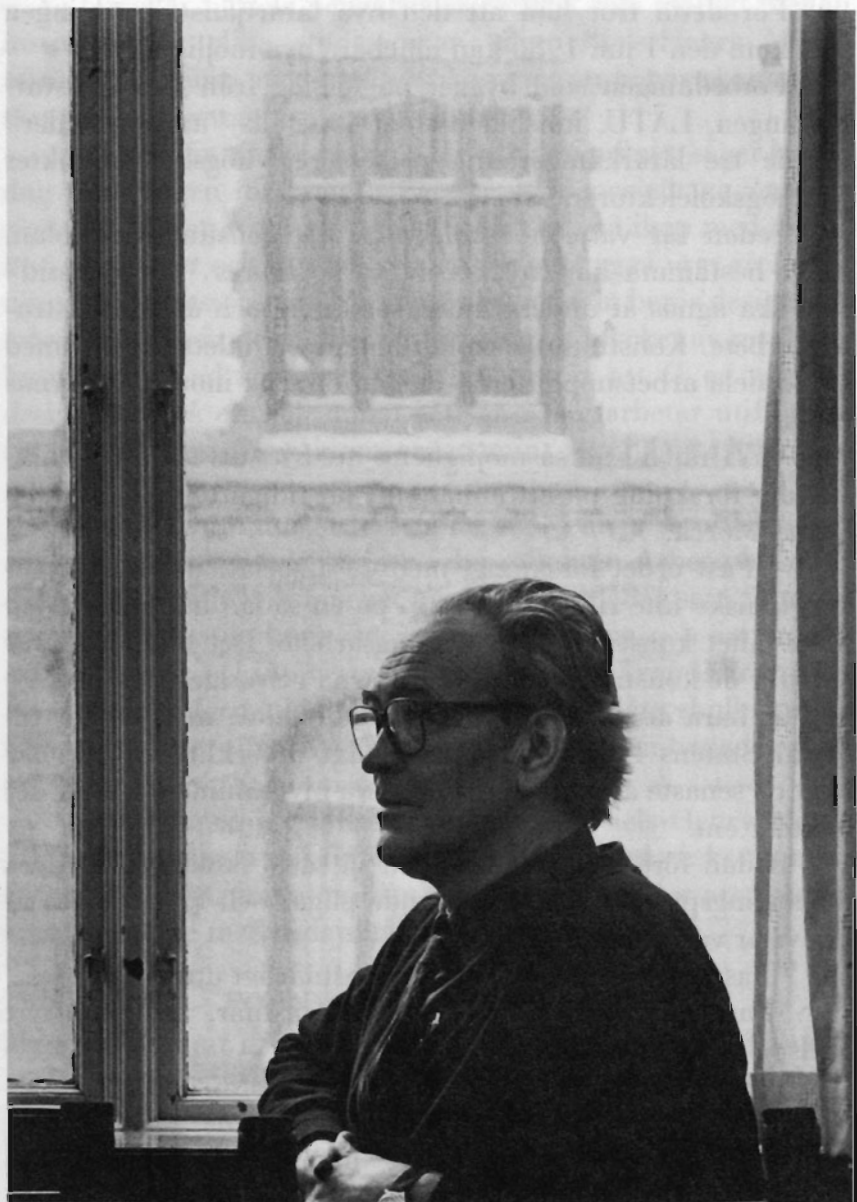
Arkitekt Sigfrid Ericson, skolans rektor 1912–1945.

”... en av våra viktigaste kulturella och sociala uppgifter är att åstadkomma förutsättningarna för en god miljö för varje medborgare. Konstnärer, hantverkare och industrialier måste arbeta med detta mål för ögonen, skolor och från bildningsverksamhet medverka i en allmän strävan att öka förståelsen för innebörden i begreppet ett gott hem...”

Arkitekt Åke H Huldt, skolans rektor 1945–1950.

”Det är inte skolornas sak att avgöra *vad* som skall uttryckas, men väl att tillhandahålla kunskaper om *hur* det kan uttryckas.”

Konstnärsutbildningssakkunniga (KUS) SOU 1970:66.



Tre citat, som inte minst visar hur ett språk kan utvecklas.

FORSKNING BEHÖVS

Den nuvarande prefekten Niels-Henry Mörck, han vill bl a att skolan ska utvecklas mer mot en forskningsinstitution än vad den är i dag.

För detta tror han att den nya lärartjänstförordningen som kom den 1 juli 1986 kan innebära nya möjligheter.

Förordningen som bygger på förslag från lärartjänstutredningen, LÄTU, innebär att det fastställs "årsarbetstider" för de tre lärarkategorierna professorer, högskoleadjunkter och högskolelektorer.

Sedan får varje högskola, t ex då Konstindustriskolan, självt bestämma hur mycket av varje lärares "årsarbetstid" som ska ägnas åt undervisning, forskning och åt administrativt arbete. Konstindustriskolan har precis inlett arbetet med att fördela arbetsuppgifterna mellan lärarna inom tjänsternas ramar.

– Vi får nu alltså möjligheter att fritt utveckla en självständig forskning på ett annat sätt än tidigare, menar Niels-Henry Mörck.

– Fast ordet forskning, med de associationer ordet väcker, kanske inte riktigt passar in på en sådan här skola. Men säg istället konstnärligt utvecklingsarbete. Det blir en ny resurs för de konstnärliga utbildningarna i Sverige. Men problemet är bara att vi naturligtvis skulle behöva mer pengar till detta. Statens bidrag till konstnärligt utvecklingsarbete har ökat de senaste åren, men det är ännu blygsamma summor det handlar om.

Redan före den här reformen så satte skolan igång flera utvecklingsprojekt som fortfarande pågår och följande rubriker visar vad det kan handla om:

"Basttyg, bast och bark som konstnärligt uttrycksmedel."

"Samverkan tonsättare – bildkonstnär, programstyrt bildspel och elektronisk musik."

"Upplevelsemässiga aspekter på bruksföremål med speciell inriktning på hjälpmedel för handikappade."

Vid universitetet finns i dag "nämnden för konstnärligt utvecklingsarbete" som svarar för alla de konstnärliga utbildningarnas utvecklingsarbeten. Enskilda lärare söker pengar, varje institution yttrar sig om ansökningarna och nämnden

lämnar ett fördelningsförslag till högskolestyrelsen som beslutar om den slutgiltiga fördelningen.

”PRODUKTKOSMETIKA”

– Vi försöker fördela pengarna så rättvist som möjligt mellan institutionens olika studiegrenar, säger Niels-Henry Mörck som också menar att det på sikt kommer att behövas en regelrätt forskningsorganisation på skolan.

– Detta är viktigt särskilt för vår designlinje, säger han. I dag finns ingen forskning i Sverige som speciellt gagnar designarbetet. Jag tror att vi måste börja arbeta ihop med tekniker, ekonomer och samhällsvetare för att bygga upp en forskning som intresserar sig för alla de frågor som berör designerns arbetsfält. Nu är design tyvärr fortfarande mycket av produktkosmetika. Vad som är så viktigt, det är att få en effektiv design som på ett helt annat sätt än i dag arbetar utifrån de kunskaper som finns inom ergonomin, tekniken och ekonomin.

– Trots vad många föreställer sig så är ju samhället fyllt av felaktigt utformade miljöer och produkter. Arbetsplatser är dåligt utformade och mycket av de arbetskläder som finns på marknaden skulle kunna göras mer bekväma och ändamålsenliga. Jag är också övertygad om att den växande mängden av samhällsinformation och kommersiell reklam skulle kunna bli mycket mer effektiv och djupgående om den byggde på ett mer genomtänkt formspråk.

– Mer forskning alltså, understryker Niels-Henry Mörck och han menar att det finns en klar risk för att en konstindustriskola kan stagnera om den inte får möjligheter att komma igång starkare med sådan här verksamhet.

FÖRNYA TRADITIONERNA!

Han påpekar att utvecklingsarbete och forskning också kan få en förnyande effekt på den grundläggande utbildningen. Han tror att Norden som tidvis har varit världsledande inom konsthantverk och design måste förnya sina formtraditioner och även den grundläggande högskoleutbildningen.

– Nu har vi lärare som alla är verksamma inom sina konstnärliga yrken. Det innebär naturligtvis en viss förnyelse

och aktualisering av utbildningens innehåll, men i det långa loppet tror jag inte det räcker. Eftersom vi ska ge en högt kvalificerad yrkesutbildning och helst också svara för förnyelse och fungera som en spjutspets på våra områden så behövs forskning och ett genomtänkt utvecklingsarbete för att säkra den svenska formkulturens framtid.

Ett annat bekymmer för Konstindustriskolans prefekt är hur skolan ska klara de allt kärvare ekonomiska ramarna som åstadkoms av inflationen och anslag som inte stiger i takt med kostnadsutvecklingen.

Men han menar att skolan hittills rönt en välvillig behandling av ledningen för Göteborgs universitet, trots att man skall samsas med flera andra utbildningar inom sektorn för kultur- och informationsyrkena. Detta till skillnad mot de konstnärliga högskolorna i Stockholm som är egna högskoleenheter.

– Jag tycker att samarbetet går bra i den gemensamma linjenämnd som vi har för utbildningar inom bild- och formområdet. Vid nedskärningar så måste vi själva komma överens om vilka konsekvenser det skall få för de enskilda utbildningarna. Och personligen tror jag det är en fördel att inte bara lita till någon övergripande myndighet som kommer med direktiv och talar om hur vi skall göra.

DYR UTBILDNING

– Men detta goda samarbete hindrar inte att jag är orolig för den ekonomiska utvecklingen. För budgetåret 1986–1987 har vi t ex fått planera för en oförändrad volym på verksamheten. Detta betyder naturligtvis en viss minskning med hänsyn till inflationen som ju påverkar vårt materialkonto.

– Konstnärliga utbildningar är ju dyra, och skall så vara. Och ska vi behålla hög kvalitet i utbildningen, behöver vi – bara för att nämna ett exempel – få tillgång till mer avancerad teknisk utrustning. Jag tror det är nödvändigt att konstnärer och designers lär sig mycket mer om datorteknik och digitalt bildskapande. Vi måste se till att det blir just de som nu utbildas som tar hand om den tekniken.

– I den grafiska branschen ligger det annars nära till hands att andra människor som är tekniskt kunniga kommer

att styra utvecklingen av den grafiska bilden och texten. Det är ju det som är så förledande med datortekniken att den är lockande att använda inom design och andra konstnärliga områden, av personer som oftast inte alls har någon konstnärlig utbildning.

KONTAKTER MED INDUSTRI

Om hans högskola alltså framöver kommer att få hanka sig fram under de snåla ekonomiska villkor som all högskoleutbildning i Sverige lider av, så ser Niels-Henry Mörck en ljuspunkt i det att han ser att intresset för design har ökat hos den svenska industrin. Detta betyder inte bara en bättre arbetsmarknad för hans elever, det får också andra effekter i form av samarbetsprojekt mellan skolan och industriföretag och myndigheter.

– Jag tycker att vi har ett mycket gott samarbete med industrin, säger han. En del av våra elever kan redan under sin utbildning få delta i realistiska produktutvecklingsarbeten tillsammans med olika företag och de får på så sätt också en bra kunskap om sin kommande arbetsmarknad. Dessutom har en del företag också hjälpt oss med bidrag till studieresor och även till material.

Niels-Henry Mörck är 63 år och han har knappt två år till sin pensionering. Bland de många elevkullar han sett passera tycker han att de som studerar nu i mitten på 80-talet hör till de kanske mest målmedvetna.

De som kommer in efter den hårda gallringen är oftast klart yrkesinriktade människor. Det är inget fel i att det nu är helt rumsrent att söka arbete på reklambyråer eller inom industrin, men jag kan ändå ibland sakna det glödande samhällsengagemanget och det politiska intresse som var så starkt i slutet av 60-talet.